

וידעו מצרים כי אני ד' – מדוע?

בא תשפ"ד שלום רב

הרבה דיו נשפך אצל המפרשים, הראשונים והאחרונים, בכדי להבין את מטרת סידרת עשר המכות, וזה דבר שקשה לנו להבין כי כאשר אנחנו היינו ילדים בגן לימדו אותנו לפי השגתנו שעשר המכות היו עונשים על פרעה ועל מצרים על שלא שילחו את ישראל, אבל הסכמת כמעט כל המפרשים שא"א לומר כן, וגם א"א לומר שמטרת המכות היתה להכריחם לשלח את ישראל מחמת צער המכות, ואע"פ שבלשון ברית בין הבתרים כתוב וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ופירש"י בעשר מכות, שלשון "דן" משמע מלשון עונש, אבל אין הדבר כן, דזה פשוט שאם רצה הקב"ה להעניש אותם עונש קשה היה יכול להכחידם מהעולם וכמו שעשה עם סדום ועמורה, כמו שעשה עם סנחריב, ואם רצה הקב"ה להכריח אותם לשלח את ישראל א"כ הוא לא צריך בשביל זה עשרה מכות אלא הוא יכול ליתן מכה אחד חזקה ונאמנה והם יזרקו את בני ישראל משם כהרף עין, הוא יכול להכותם בסנוורים ולפתוח את שערי המדינה בכדי שיצאו בעצמם, והיה יכול לעשות מכת בכורות המכה הראשונה ולא האחרונה, ועוד יותר מזה היה יכול לעשות את קריע"ס ולהטביעם בים כאשר בלא"ה עשה בסופו של דבר, ואם המטרה הוא להעניש או לשלח א"כ לא שייך שהקב"ה יקשה ויכביד את לבו, ולכן א"א שזהו מטרת המכות, ולכן הדרך הנכונה להבין מטרת ותכלית המכות הוא לעיין היטב בפסוקי התורה, ובפירושי הראשונים, אין שהקב"ה בעצמו מסביר את הדבר למשה, ואולי עי"ז נזכה להבין יותר מה באמת קורה פה. ואם נעיין נראה שהקב"ה מדבר ע"ז כמה פעמים עם משה, אבל לא תמיד באופן שוה, דלפעמים הוא לא מסביר את זה כלל, ולפעמים אומר לו טעם אחד ולפעמים טעם אחר, ולכן יש כאן עירובי דברים.

הפעם הראשונה שהקב"ה מדבר על המכות הוא בפגישה הראשונה בסנה [ג-יט] לפני שמשה מקבל את השליחות, אבל שם זה בא בקצרה ולא מבואר שום טעם לזה: ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבו ואחרי כן ישלח אתכם, וכאן לא מוזכר בכלל כל הענין שאני אקשה את לבו, רק שהקב"ה שיודע העתידות יודע שהוא לא ישלח אתכם עד לאחר שיקבל מכות, ובאמת קצת משמע מהלשון שהכוונה להעניש או להכריח לשלח, אבל זה לא מובן כלל כנ"ל, ולכן אין לנו הסבר לעשרה מכות בזה בדברי הקב"ה הראשונים, ובכלל לא כתוב שיהיו עשר מכות אלא כתוב ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים.

הפעם השנייה הוא ג"כ בפרשת שמות כאשר הסכים משה לחזור למצרים ולדבר לבני"י, שאז אומר לו הקב"ה שלאחי המופתים [ד-כא]: אני אחזק את לבו ולא ישלח את העם, הרי שנתחדש כאן ענין קישוי הלב, ואומר לו את היסוד של בני בכורי ישראל ולכן אני הרג את בנך בכורך, הרי שכאן נתחדש מכת בכורות, אבל להדיא הוא לא מסביר לו את המטרה בזה, רק מכיון שבני בכרי ישראל לכן אני הורג את בנך בכורך, הרי שמדלג על עשר המכות והולך ישיר למכה אחרונה, שבאמת זה צריך להיות מובן, שהרי למעשה זה מה שהוציאם, אבל למעשה

לא כן היה, שהרי היו תשעה מכות קודם זה.

ועי"ש ברש"י שהיא מכה אחרונה ובה התרהו מתחלה מפני שהיא קשה שהקב"ה לא מבקש להנקם מחבירו ולפיכך הוא מורה ומתרה בו לשוב, הרי שמסביר רש"י שהקב"ה אומר לו שכדאי לו לשוב כי אחרת בסופו של דבר יתגלגלו הדברים עד כדי מכת בכורות, ובספורנו שם ביאר שאפשר שרק מכת בכורות היתה עונש לפרעה, אבל שאר המכות היו לאות ולמופת למען ישובו, כי לא יחפוץ במות המת, כי לא נעל בפניהם דרכי התשובה האמיתית כלל וכו', הרי שהבינו רש"י וספורנו שהמטרה היא ענין התשובה, כלומר שפרעה הרשיע בזה ששעבד את ישראל [אע"פ שכן נאמר בבה"ב, וי"ל], והקב"ה אינו חפץ במות המת ולכן הוא מכה אותו בכדי שישוב בתשובה, וזה כעין יסורים שהקב"ה שולח על האדם לשוב בתשובה. ולפ"ז מה שאמר הקב"ה בבה"ב דן אנכי, שפירש"י בעשר מכות, נראה שאין הכוונה בלשון "דן" שהוא מלשון עונש, אלא שהוא ידון אותם מלשון שייסר אותם בכדי שישובו בתשובה.

ובאמת זה שיטת הספורנו [ואפשר רש"י] בכל מקום, שתכלית המכות הוא שפרעה ישוב בתשובה, ועיין בדבריו בפרשת וארא בהתראה על מכת ברד שאומר הקב"ה שבאמת היה יכול להכחידו במכת דבר ביחד עם הבהמות, אבל "בעבור זאת העמדתך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ", ושם פירש ספורנו בעבור הראותך את כחי כדי שתחזור בתשובה כי לא אחפוץ במות המת ולמען ספר שמי ורבים תשיב מעון עכ"ל, וכ"כ ריש פרשת בא עה"פ למען שתי אתתי אלה בקרבו, וכן משמע ג"כ עוד מרש"י [ז-א] ראה נתתיך אלהים לפרעה שופט ורודה לרדותו במכות ויסוריך, משמע שצריכים לייסר אותו בשביל שישוב בתשובה, וזה דן אנכי.

אבל הסבר זה לא מובן אצלנו כלל, דבשלמא אצל ישראל שייך ענין יסורים שהקב"ה רוצה שישובו בתשובה, שלא ימות הרשע ברשעו בשביל שיזכה לחיי עוה"ב, וכל ענין כי לא תחפוץ במות המת שייך בישראל שהקב"ה מצפה לתשובת רשעים, אבל מה שייך לומר את זה לגבי פרעה ומצרים, ומה בכלל שייך תשובה אצלם עד כדי כך שהקב"ה ישלח עשר מכות להשיבם בתשובה. וכי ההשקפה שלנו שכאשר יש מלחמה בין שני אוה"ע, בין רוסיה ואוקריינא, האם הכוונה בזה שהקב"ה שולח לכל אחד מהאומות האלו הודעה שעליהם לשוב בתשובה, זה דבר זר אצלנו. וגם תמוה שלפ"ז הרי מטרת המכות היה כשלון גדול, שהרי להדיא לא שב פרעה בתשובה, ואפילו לאחר מכת בכורות לא שב בתשובה, וגם הרי ידע הקב"ה שבסופו של דבר הוא יטביע אותם בים סוף, ומה שייכות תשובה להכא, ואדרבה דעת הרמב"ם היא שלאחר שהכביד פרעה את לבו שוב נמנעה ממנו התשובה, וכל זה לא ברור כלל.

ובאמת מצינו לרבותינו במכילתא שכבר נחלקו בזה, דיש מ"ד שם דמה שכתוב בקריע"ס לא נשאר בהם עד אחד, היינו שאחד נשאר, והיינו פרעה שנשאר בכדי לקיים ולמען ספר שמי בכל הארץ, אבל לחז מ"ד לא נשרד פרעה, וכך אנו אומרים בברכות ק"ש אחד מהם לא נותר, ולפ"ז כוונת למען

ספר שמי בכל הארץ לא קאי על פרעה אלא הסיפור אודות פרעה יתפרסם בכל הארץ, וכן מבואר מאונקלוס שתרגם "ובדיל דיהון משתען גבורת שמי" [ולא כמו שתרגם ריש פרשת בא ולמען תספר שתרגם "ובדיל דשתעי"], וכן מפורש שם בראב"ע "ולמען ספר שמי איננו שב אל פרעה רק מלת ספר שם הפועל כמו כי כבד אכבדך ואין הטעם שפרעה ישוטט בעולם לספר כבוד השם רק יסופר שמו בכל דור ודור אלה האותות שעשה", וכן פירש בבעה"ט ובאוה"ח, וזהו פשוטו של מקרא, ודברי הספורנו [ורש"י] לא מובנים היטב. ונחזור לזה.

הפעם השלישית שמדבר הקב"ה למשה על אודות המכות הוא ריש פרשת וארא, לאחר שטען משה למה הרעת לעם הזה למה זה שלחנתי, שאז בתור מענה לזה מסביר הקב"ה למשה את התכנית, שאז אומר הקב"ה: לכן אמור לבני"י אני ד' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים גו' וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, והיינו שכאן הוא מכריז שהגאולה עצמה צריכה להיות בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, ומדוע זה? משום – ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ד' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, הרי שכאן מפורש שתכלית כל המכות והיציאה הוא בשביל ישראל, שמכיון שהמטרה היא לקחת את בני"י לעם ושיקבלו את התורה בהר סיני לכן הם צריכים לראות את כח ה' ויכלתו בכדי שיוכל לומר בהר סיני אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים.

משה מעתיק את הדברים האלה אל בני"י, שזה היה מיועד להם [וזה היה גם מיועד למשה כי כאן טמונה התשובה לשאלתו למה הרעת למה העם, כלומר התכנית היא שפרעה לא ישלח אותם משום שאני צריך להרבות אותות ומופתים במצרים בכדי שבני ישראל ידעו כי אני ד', ואם פרעה ישלח אותם בקלות א"כ לא יבינו ישראל שרק הקב"ה יכול לגאלם]. אבל הם לא קבלו הדברים מקוצר רוח ומעבודה קשה, אבל עכ"פ לפי הסבר הזה, מטרת המכות לא שייכת למצרים בכלל, ועיקר הטעם הוא שיראו בני ישראל איך שהקב"ה משדד את הטבע ושולט במערכת הבריאה, ועי"ז יבואו לידי קבלת התורה וקבלת מלכות עול שמים. ונמצא שהמצרים הם רק הרקע prop בשביל ההצגה שנועדה לגמרי בשביל הכנת ישראל לקבלת התורה, וזה מתאים מאד עם משה אמר הקב"ה למשה בסנה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה.

אבל רק כמה פסוקים לאחר מכן, כשמתחילה השליחות לפרעה ברצינות, אנו שומעים משהו חדש, כי אז מצוה הקב"ה שמשה יכנס לפרעה לתבוע שחרור ישראל ועכשיו יתחילו סידרת המכות, ועכשיו צריך הקב"ה להסביר למשה מדוע מקבל פרעה מכות, ועוד למה אני אקשה את לבו בכדי שיקבל עוד מכות, מה התכלית בזה, ואז [ז-ג:ה] אומר הקב"ה: ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותתי ואת מופתי בארץ מצרים ולא ישמע אליכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאותי את עמי בני"י מארץ מצרים בשפטים גדולים – וידעו מצרים כי אני ד' בנטותי את ידי על מצרים והוצאתי את בני"י מישראל, הרי שמפורש בדברי ה' למשה שידע שכוונת ומטרת המכות הוא "שידעו מצרים כי אני ד'", וזה לגמרי משהו אחר ממה שאמר לבני"י, וזה בעצם דומה במקצת לדברי הראשונים בפרשת שמות שכוונת המכות שמצרים ישובו

בתשובה, אלא שכאן לא מזכיר ענין התשובה אלא הרעיון שידעו מצרים כי אני ד'.

וכאשר נעייין נראה שחוזר על רעיון זה בפרשת וארא שוב ושוב, במכת דם [בזאת תדע כי אני ד'], במכת צפרדע [למען תדע כי אין כד' אלקינו], במכת ערוב [למען תדע כי אני ד' בקרב הארץ], במכת ברד [בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ גו' בעבור הראתך את כוחי ולמען ספר שמי בכל הארץ]. ואמנם זה לא מפורש לגבי כנים ושחין אבל זה משום ששם אין התראות ולא מסביר לו את התכלית, אבל בעיקרון הרי שחוזר והולך כמה פעמים שתכלית המכות הם בעבור שפרעה והמצרים ידעו את מציאות ה' וכוחו, ושאינן לדמות את הקב"ה לעי"ז של המצרים, וזה מטרת המכות לגבי המצרים, ולא נזכר כלום לגבי ישראל.

אבל בתחלת פרשת בא, קודם המכה השמינית של ארבה, אז אנו רואים שינוי, שאז מסביר הקב"ה למשה שיש שני טעמים למהלך עשר מכות, כי הכתוב מתחיל בא אל פרעה [פירש"י והתרה בן] כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו, הרי שזה למטרת המצרים, ולשיטתו מסביר הספורנו שזה להביא את פרעה לידי תשובה, וזה הטעם הראשון, והוא באמת המשך למכות שכבר אירעו בפרשת וארא, שהוא שידעו מצרים כי אני ד', וכן מפורש ברמב"ן ויאמר לו הטעם כי עשיתי כן למען שאשית בקרבם אלה האותות אשר אני חפץ לעשות בהם שידעו מצרים את גבורתי לא שאעניש אותם יותר מפני הכבוד הזה עכ"ל, הרי מפורש שהוא ממשיך ללמד את מצרים שידעו כי אני ד'. אבל בניגוד לפרשת וארא, כאן בפרשת בא מוסיפה התורה דבר חדש: ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ד', וזה כבר לא לפרעה אלא בשביל ישראל, שכאן מבואר שתכלית המכות היתה בשביל ישראל, שע"י המכות ישראל ידעו כי אני ד', וזה כמו שנתבאר בריש וארא כמה שאמר משה לבני ישראל, אלא שכאן לא כתוב שיאמר את זה לבני"י, אבל אמר את זה למשה שהוא יבין את הכוונה בשלשה המכות האחרונות, וכן מפורש ברמב"ן "ועוד כדי שתספר אתה וכל ישראל לדורות הבאים כח מעשי, ותדעו כי אני ד', וכל אשר אחפוץ אעשה בשמים ובארץ".

ויוצא לפ"ז שהמטרה המקורית שאמר משה לבני"י בריש פרשת וארא שמטרת המכות היא בשביל בני ישראל, באמת זה לא נאמר כלל לבני ישראל, כי הרי הם לא קבלו מה שאמר משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, וכאן בפרשת בא אמר ה' זה למשה למען תספר, אבל לא כתוב בשום מקום שאמר את זה לבני ישראל, ואדרבה הוא חוזר ע"ז שיאמר את המטרה לפרעה "בא אל פרעה", ונמצא דבר נפלא, שבפסוקי התורה יש לנו שני מטוות נפרדות בתכלית המכות, אבל בו בזמן שהמטרה הובהרה למצרים פעמיים, למעשה היא לא הובהרה לבני ישראל ואפילו לא פעם אחת. וזה דבר שנסביר להלן.

ואם נעייין נראה שיש חילוק בעמדת פרעה מפרשת וארא לפרשת בא, דבכל המכות בפרשת וארא הקשה פרעה את לבו ולא הסכים לכולם לגבי יציאת בני ישראל מארצו, לדעתו אין אפילו מקום למו"מ כי את ישראל לא אשלח, אבל בפרשת בא מיד לאחר מכת ארבה הוא כבר אומר לכו עבדו את ד'

אלקיעם מי ומי ההלכים כו' לכו נא הגברים, ואח"כ במכת חושך אומר פרעה לכו עבדו את ד' רק צאנכם ובקרכם יוצג גם טפכם ילך עמכם, אלא שלבסוף המו"מ נשבר ושום דבר לא יצא מזה, אבל אנו רואים שינוי מהותי בעמדתו של פרעה ובודאי בעמדתם של עבדיו שטענו נגדו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו את ד' אלקיהם, ולא מצינו דברים כאלה מפייהם של עבדי פרעה בפרשת וארא.

ויש לבאר שהשינוי בעמדת פרעה בא משום שמטרת המכות של פרשת וארא הושגה, דמכיון שתכלית מכות של פרשת וארא היה בשביל שידעו מצרים שאני ד', שיש כזה דבר כמו הקב"ה בעולם והוא זה ששולט בכל, שהרי זה ברור שפרעה כבר בכל זה והכחיש שהקב"ה ברא את העולם וכיחש במציאות ה' וכל ענין חידוש העולם, שסבר שלי יאורי ואני עשיתי, כאילו הוא זה שברא את העולם והוא זה ששולט בעולם, פרעה היה הכופר הגדול שממנו נבע כל הכפירה, ובהיות שמצרים בתקופה ההיא היתה המעצמה הגדולה ביותר, והיא שלטה בגדר הכפירה בהקב"ה, לכן כנראה הוצרכו המכות להראות לו שהוא כלום נגד הקב"ה, ואם הקב"ה רוצה הוא יכול להשמיד אותו כרגע, זה היה מטרת המכות לגבי מצרים, וא"כ י"ל שהמטרה הזו הושגה, עכ"פ בחלקה, שהרי לאחר מכת ברד הרי אומר פרעה ד' הצדיק ואני ועמי הרשעים, הרי שאף שאינו מסכים לשלוח משום שד' הקשה את לבו, אבל לא זה המטרה, המטרה האו השגת האלוקות והמציאות של הקב"ה, כלומר מה שרצה הקב"ה שידעו מצרים כי אני ד', בזה יש לנו הודאה מן המקצת של פרעה, ולכן באו המכות האלו לקיצוץ, ובאה פרשת וארא לקיצה, כי הושגה המטרה בחלקה. ולפ"ז מכיון שמטרת מכות וארא הושגה, כלומר שפרעה מכיר בסמכות הקב"ה להנהיג את העולם, ממילא באמת הוא כבר מוכן בעיקרון להוציא את בני"י, כי בעיקרון הוא מסכים שיש כח של הקב"ה שהוא כח גדול יותר ממנו, אלא שעכשיו הוא מוכן לדבר על הפרטים ולנהל מו"מ, ולכן כל הדיבורים שלו ושל עבדיו בפרשת בא, שונים לגמרי מהדיבורים של פרשת וארא, ונמצא שכאן מתחיל נקודה חדשה במטרת המכות.

וממילא אז מתחילה פרשת בא בשלשת המכות האחרונות שבהם יש מטרה נוספת, שמלבד הכרת מצרים באדנותו שהרי למעשה הם לא שבו בתשובה וא"כ עדיין יש מקום לזה, עכשיו זה כבר לא העיקר, מכאן עיקר מטרת המכות הוא בשביל ישראל בעתיד שהם יראו את כח ה' ויספרו אודותיו, עכשיו מתחיל מה שאנו אומרים בהגדה ש"פ עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, כלומר המטרה היא עריכת ליל הסדר, ולא זו היתה עיקר המטרה עד הנה.

והנה צריך להדגיש שאף שכנראה התורה מחלקת את עשרת המכות לשני קבוצות של שבעה ושלושה, וכל קבוצה עם המטרה שלה, אבל פשוט שגם השבע הראשונות היו בשביל ישראל וגם השלושה האחרונות היו בשביל מצרים, כי ביחד יש לנו עשר מכות, ולכן מתחלה כבר מכריז הקב"ה שעיקר וסוף המטרה הוא ידיעת בני"י את ה' כמו שהבאנו מקודם, אבל מ"מ המכות נתחלקו לשני קבוצות, שבקבוצה הראשונה עיקר המטרה היא ידיעת מצרים את ה' ובקבוצה השניה העיקר הוא ידיעת ישראל את ד', אבל בסופו של דבר יש צורך לכל עשרת

המכות בשביל המטרה הסופית שהיא ידיעת בני ישראל את ה', ולכן בתחלת פרשת וארא, ששם מסביר הקב"ה למשה את המשך התהליך ומטרתו, שם מבואר רק שהמטרה של יציאת מצרים הוא "וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים", כי זה המטרה העליונה והסופית, אלא שבדרך למטרה זו יש עוד מטרה והיא ידיעת מצרים את ד'.

והנה כדאי להעתיק כאן מש"כ הג"ר צדוק בביאור החילוק שבין מכות וארא למכות בא בדרך הקבלה, ואז נראה איך זה מתאים לפי דרך הפשט, והנה כפי סדר התורה עשר המכות מחולקות לשני פרשיות, שבע בפרשת וארא ושלוש בפרשת בא, ולפי פשוטו מכיון שפרשת וארא נתארכה לכן הוצרכו להתחיל פרשה חדשה, אבל בעומק עיקר יסוד דבריו ע"פ מה שמצינו בספרי קבלה שהעשר מכות הם כנגד עשרה מאמרות, עיין בספר צרור המור שטעם עשר מכות היה כנגד עשרה מאמרות שבהם ברא הקב"ה את עולמו, שמכיון שפרעה כפר בחידוש העולם "רצה הקב"ה לחזור העולם לתהו ובהו ולעשות בריאה חדשה בענין שבע"כ יודה כו' ולפי שידוע שהעולם נברא בעשרה מאמרות, ופרעה כפר בכולם, ראוי שיבאו העשרה מכות ויבררו את העשרה מאמרות", ובמהר"ל ובהגדת יד מצרים מפורט איך כל מכה ומכה מכוונת כנגד אחד מהמאמרות שבהן נברא העולם, ולכן עכשיו יש עשרה מאמרות חדשות שממילא עכשיו יש בריאה חדשה בעולם. וזה הפשט שאף שהעולם המקורי נברא בתשרי, אבל לאחר יציאת מצרים נברא העולם מחדש ומעכשיו ר"ה הוא מניסן, שזה כעין בריאה חדשה שבאה ע"י עשרה מאמרות כנגד הכפירה של פרעה שהיתה על העשרה מאמרות המקוריים.

ומבואר שהעשר המכות נועדו לברוא בריאה חדשה בעולם תחת הבריאה הישנה שהוכחשה ע"י הכופרים בעולם שבראשם היה מצרים ופרעה, שכפרו בעשרה מאמרות, והוצרך הקב"ה לברוא את העולם מחדש בשביל ישראל שיקבלו את התורה, שאז יראו כולם שהקב"ה ברא את העולם והוא זה ששולט בו, והיינו שבשלמא אילו היתה התורה ניתנה לאדה"ר, א"כ לא היה צורך ליציאת מצרים, כי אז היה אומר הקב"ה לאדה"ר אנכי ה' אלקיך אשר בראתי שמים וארץ וממילא עליך לקבל את התורה, אבל מכיון שחטא אדה"ר בעץ הדעת והביא זוהמא לעולם, ובשביל זה ירדו בני ישראל לגלות מצרים לנקות זוהמא זה וכמו שהסבירו המקובלים והאריז"ל, א"כ בהכרח היה הרחקה של אלפים וחמש מאות שנה בין בריאת העולם ובין קבלת התורה, ולכן הוצרכה הבריאה להבנות מחדש, והיינו ע"י עשר המכות, והיינו שכאן נתבסס כל ענין האמונה בהקב"ה, שהוא באמת בשמים ואנו לא רואים אותו אבל ע"י יציאת מצרים הכיר כל העולם שהבריאה נתחדשה וכאילו נבראת מחדש. ונמצא שכל ענין יציאת מצרים הוא לבסס את האמונה בהקב"ה, אבל יש כאן שני מטרות של אמונה, יש אמונה של המצרים ובהמשך של כל העולם, וחוף מזה יש ביסוס האמונה של כלל ישראל שזה יהיה הבסיס לקבלת התורה בהר סיני ולהתקשרות גמורה עם הקב"ה.

והנה לפי מהלך זה מיושב בפשיטות קושית הקדמונים מדוע בקבלת התורה אמר הקב"ה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ומדוע לא אמר אנכי ה' אלקיך אשר בראתי שמים וארץ, ורבו בזה התירוצים, אבל לפ"ד עיקר הטעם בזה הוא

משום שמתן תורה בנוי על יציאת מצרים שהוא הבריאה החדשה, כלומר כאשר הוא אומר אשר הוצאתיך מארץ מצרים הרי זה כמו שהוא אומר שאני בראתי את העולם, שהרי ביציאת מצרים נברא העולם מחדש, ואדרבה הבריאה הישנה הוכחשה ע"י פרעה, ורק בריאה חדשה זו א"א להכחיש.

לפי דרך זו מעמיק הג"ר צדוק הכהן לבאר שהעשר מכות מתחלקות לשבע ושלוש מכיון שהעשרה מאמרות הם כנגד עשרה הספירות, כתר חכמה בינה חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, וידוע בספרי קבלה שיש שבע מדות תחתוניות [חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות], שהם הנהגת ה' בנגלה, וזה נקרא זעיר אנפין, ויש שלש מדות העליונות [כתר חכמה ובינה] שהם הנהגת ה' בנסתר, וזה נקרא ארך אנפין, הנגלות והנסתרות, וכמו כן בקליפות הטומאה יש שבע קליפות נגלות ושלוש קליפות נסתרות, וממילא הוא מחלק בין המכות של וארא שבאו בזעיר אנפין להוציא את בני מקליפות הטומאה כנגד שבע המערכות של טומאה הנגלות, ואח"כ בפרשת בא באו שלשה מכות להוציא בני מג' הקליפות הנסתרות, וכל דבריו דברי קבלה, ואכמ"ל בזה.

ולפי דברינו המכות מחולקות בין וארא ובין בא בסדר זה, דהמכות בוארא הם לגמרי לטובת המצרים, שאנו צריכים להגיע לוידעו מצרים כי אני ד', זה לשבור את הקליפה של מצרים שכופרת בשבעה מאמרות שבהם נברא העולם שהם כנגד השבעה ספירות שעל ידיהם הקב"ה מנהיג את העולם, ומכיון שבסוף מכת ברד הגיעו מצרים לידי הכרה במציאות האלקית ממילא נגמר חלק זה של העבודה, נקרא לזה זעיר אנפין, ואחר שנסתמה הקליפה המצרית, אז יכול הקב"ה

להתגלות בשלשה המדות האחרונות של כתר חכמה ובינה, שאז יכולים כלל ישראל לקבל על עצמם עול מלכות שמים ולקבל את התורה בהר סיני. ונמצא שהוצרכו לשני מהלכים שונים, אחד הוא בכפירה המצרית, והשניה היא בתודעה היהודית, שבע ושלוש, שביחד אלו עשר מכות, ועכשיו מוכנים ישראל לקבל עליהם את התורה.

אלא שעדיין תמוה עיקר הענין, דבשלמא מטרת המכות לטובת בני ישראל פשוט שכך צריך להיות, שהרי המטרה היא תעבדון את האלקים על ההר הזה, וממילא הם צריכים לראות איך שהקב"ה שליט בכל מקום בעולם, וכמו שביארנו שהוא הוצרך לברוא את העולם מחדש לנגד עיניהם בכדי שידעו שהוא הבורא, והתכלית בזה מובנת היטב, ליל הסדר וההכנה למתן תורה של שבועות, אבל המטרה של שבעת המכות שמפורש בפסוק שהוא בכדי שידעו מצרים כי אני ד', לכאורה לא מובן כלל, הלא בסופו של דבר אין זה בתורת הכנה לקבלת התורה, וזה לא יביא אותם לחיי עוה"ב ומה גם שחלק גדול מהאומה המצרית תטבע בים סוף, וא"כ מה איכפת ליה להקב"ה שידעו מצרים כי אני ד', והלא הקב"ה בכבודו ובעצמו אמר למשה קודם כל הענין, וכן חזר ושנה ע"ז, שלבסופו של דבר לא ישמע אליכם פרעה ולא ישלח את בני ישראל, וא"כ הוא לא ישוב בתשובה, ולבסוף הוא לא יקבל על עצמו דת יהודית, וא"כ מה הענין בזה שיש מטרה מיוחדת שידעו מצרים כי אני ד', מדוע זה חשוב בחשבון שמים, וכי ההכרה היהודית ברשב"ע תלויה בשבירת הכפירה המצרית?

ההמשך יבוא בפרשת תרומה, אי"ה.